THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, President, Gen. Mgr. H. HIRSH, Editor

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD.

67 Elizabeth Street Telephone Main 4582

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR

SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mail Matter at G.P.O. Toronto, Ontario January 22nd, 1913

סענזאציאנעלע נייעס אבער פאלשע האפענונגען

אין דער פרייטאגדיגער אויסגאבע פון דיעזער צייטונג, איז געוועזן געמעלדעט, אז די צוויי סאציאליסטישע מיניסטארען אין פראנקרייך, געד און סעמבא, האבען פערשפראכען צו אויפהויבען זייער שטימע פאר אידישע גלייכבערעכטיגונג אזוי שנעל ווי עס וועלען זיך נור אנפאנגען די פערהאנדלונגען וועגען פריעדען.

דיעזע נייעס איז צוטראגען געווארען איבער דער גאנצער וועלט און פיעלע אידישע ווי אויך אידען־פריינדליכע צייטונגען האבען אין דעם דערזעהען א שטראהל ליכט און א שטיק האפענונג פאר'ן אידישען פאלק; א געוויסע צייטונג האט זאגאר בעמערקט דערויף, אז דאס איז דער אנפאנג פון אן אלוועלטליכער בעוועגונג צו פאדערען גלייכע רעכטע פאר אלע אידען אין אלע לענדער.

אונז שיינט, אז די גאנצע שטיקעל נייעס איז ניט ווערטה קיין שום אויפמערקזאמקייט און אז מיר אידען האבען גאר וועניג אורזאכע צו פרעהען זיך דערמיט.

די צוויי גוט־הערציגע און עהרליך־מיינענדע פראנצויזישע מיניסטארען זענען ערשטענס, ווי געזאגט, סאציאליסטען, עס איז אלזא קיין נייעס ניט, אז סאציאליסטען זאלען זיין פאר אידען־רעכטע; צווייטענס זענען זיי דאך ניט אומשטאנדע צו אויספיהרען אפילו דאס וואס זיי פאדערען פאר זיך אליין און דריטענס איז נאך די גאנצע שטיקעל נייעס ניט קיין בעשטעטיגטע. עס קען זיך נאך אויסלאזען אז די גאנצע געשיכטע איז ניט געשטויגען און ניט געפלויגען.

מיר האבען נאך ביז יעצט ניט געהערט פון די אמת'ע פיהרער, פון די מאכט־פולע מיניסטארען, זיי זאלען דענקען וועגען אויפהויבען די אידישע פראגע, מיר האבען עס נאך ניט געהערט פון אן איינציגען פרעמיער אין קיין שום לאנד ער זאל דאס האבען בדעה צו טהון, די גאנצע אויבענדערמאהנטע נייעס האט דעריבער קיין ווערטה ניט, און מען קען טאקי דערפון פערשטעהן, אז די אמת'ע פיהרער פון די אייראפעאישע מלוכות האבען עס אפילו ניט אין זייערע געדאנקען, מען קען זיך שוין פארשטעלען ווי עס וואלט געקלונגען אויף דער וועלט די נייעס, ווען די אמת'ע מאכט־פולע פיהרער זאלען בלויז געבען אן אנצוהערעניש, דאס זיי ווילען עפעס טהון פאר אידען, ווען מען מאכט אזא רעש פון די רייד וואס א פאאר סאציאליסטישע מיניסטארען האבען געזאגט.

עס קלינגט איינפאך ווי א חוזק פאר אונז; ווי אימעצער וואלט וועלען מאכען חוזק פון אונז; א גוואלדיגער גליק האט אונז געטראפען! סאציאליסטען זענען געגען דער אונטערדריקונג פון אידען! זיי זענען דאך עס אימער געווען!

דער אמת איז, אז פאדערען אידישע גלייכבערעכטיגונג דארפען טאקי די אידען זעלבסט, ווייל פון דרויסען וועט די הילף זיכער ניט קומען; די אלגעמיינע קריסטליכע וועלט האט אונז אין דער לינקער פיאטע און די עטליכע עהרליכע קריסטען, קענען קיינמאל גארנישט אויספיהרען, איבערהויפט ווען זיי פאדערען עטוואס פאר אידען.

די איינציגע אידישע האפענונג ליגט אין די אידישע איגערליכע כחות אין דער אידישער פעראייניגונג; א קאנגרעס פון אלע אידען אין דער וועלט, מיט אן ערוועהלטער שטארקער קאמיטע אן דער שפיצע, וואלט זיכער געקענט עפעס אויספיהרען, אבער ווען פרעמדע וועלען וועגען אונז ריידען, מעגען זיי זיין די עהרליכסטע און די בעסטע פון דער מענשהייט, וועלען זיי פאר אונז גארנישט געווינען, מען וועט זיי אפילו ניט אננעהמען ערענסט.

ליידער געהט עס צו וועגען א קאנגרעס ביי אונז, זעהר לאנגזאם און ווייט ניט האפענונגספאל; עס הערען זיך שוין שטימען פון שפאלטונג איידער די פעראייניגונג האט שטאטגעפונען; די קהלה אין ניו־יארק רופט א מאסענפערזאמלונג בעזונדער און די ארבייטער־ארגאניזאציאנען רופען עס בעזונדער, עס שיינט, אז אפילו אין דעם יעצטיגען העכסט־טרויעריגען מאמענט, קענען מיר זיך אויך ניט אויפהויבען פון אונזער קליינליכקייט און צו ארבייטען האנד אין האנד; עס שיינט, אז די קללה וועלכע רוהט אויף אונז, וויל אונז אפילו אין דיעזער פינסטערער צייט אויך ניט אבלאזען.

עס ווילט זיך זיין אפטימיסטיש, עס ווילט זיך גלויבען, אז ענדליך וועלען מיר דאך קומען צו א פעראייניגונג, אבער ליידער זיינען די מעגליכקייטען זעהר שוואכע, די אידישע פרעסע איז צוריסען און זי שאפט אייזענע ווענט צווישען די פאלקס־מאסען וועהרענד די ענגלישע צייטונגען וועלכע ליגען ביי אידען אין די הענט שווייגען גאר אין גאנצען, די אידישע פראגע איז זיי ניט נוגע, עס איז נאו א נס ווען עס געהט דורך א טאג, זיי זאלען אונז ניט אטאקירען, זיי זאלען ניט ריידען וועגען אונזערגנאי.

מיר אידען פערמאגען זעהר וועניג בויער און זעהר פיעלע צושטערער; זייער וועניגע משה'ס ואהרנ'ס און טויזענדער דתן ואבירמס.

ביי אלע פעלקער ליגט די פיהרערשאפט אין די הענט פון דער בורזשואזיע, אויב זיי פיהרען גוט אדער שלעכט, איז אן אנדער פראגע, אבער איין גוטע זאך טהוען זיי זיכער אויף, זיי האלטען אויף די נאציאנאלע עקזיסטענץ און האלטען אן א פאלקס־הייס אן אייגענע מדינה.

ביי אונז אידען, ווערט די בורזשואזיע אויסגעלאכט, פערשפאט און פערדאמט; זי ווערט קריטיקירט און געהינדערט אויף שריט און איף טריט; דאס וואלט אפשר ניט געווען אזא אונגליק, ווען מיר זאלען האבען אנדערע פיהרער, האבען מיר עס ליידער ניט, אונזערע פאלקס־מאסען בעשטעהען פון ארבייטער און פאר די לעצטע עקזיסטירען ניט קיין נאציאנאלע פראבלעמען; זיי לעבען מיט'ן היינט, זיי אינטערעסירען זיך בלויז מיט דער געגענווארט; זיי ווילען ניט וויסען פון די היסטארישע אידישע ליידען און האפענונגען; זיי אינטערעסירען זיך מיט אלע וועלטליכע פראבלעמען אבער ניט מיט ספעציעל־אידישע און וואס עס איז ערגער פון אלעס, זיי האבען ניט קיין ריכטיגע און עהרליכע פיהרער, קיין ריכטיגע לעהרער; עס איז ניטא קיין איינציגער מאן אין זייער מיטע צו וועמען זיי זאלען אלע האבען צוטרוי און וועלכער זאל דיעזען צוטרוי פערדיענען, זיי זענען ניט נור אבגעריסען פון די איבעריגע קלאסען אידען, נור זיי זענען צווישען זיך אליין אויך ניט איניג.

די ארבייטער ווילען ניט און קענען ניט פערטרעטען דאס יודענטוהם, דאס הייסט ווען מען זאל זיי אפילו וועלען נאכגעבען זייערע פאדערונגען, וואלטען זיי ניט געבעטען דאס וואס פאר'ן יודענטהום איז גוט; זיי וואלטען העכסטענס געבעטען גלייכבערעכטיגונג אבער דאס אליין טויג פאר אונז ניט, ווייל אפילו אין די לענדער וואו מיר האבען עס, איז עס פאר אונז אויך א קנאפער גליק און אין צייט פון מלחמה איז עס פאר אונז איינפאך אן אומגליק אין חוץ דעם איז שוין בעוויזען געווארען, אז אידישע גלייכבערעכטיגונג עקזיסטירט נור אויף פאפיר אבער ניט אין די הערצער פון דער מענשהייט.

מיט פאלקס־מאסען אהן פאלקס־אידעאלען און מיט פאלקס־פיהרער אהן פאלקס־מאסען, איז אונז זעהר שווער צו קומען צו א תכלית און עס איז כמעט אונמעגליך מיר זאלען זיך קענען פעראייניגען.

פון דרויסען קענען מיר קיין שטיצע ניט ערווארטען און פון אינוועניג קענען מיר זיך אליין אויך ניט העלפען, טא פרעגט זיך טאקי, מאין יבוא עזרי? פון וועלכער זייט קען יא קומען די הילף?

די וועלט קוקט טאקי צו די אידישע צרות און וואונדערט זיך ווי אזוי מיר קענען עס דולדען, ווארום מיר פעראייניגען זיך ניט, ווארום קיינער נעהמט זיך פאר אונז ניט אן און דעריבער ווערט יעדע שטיקעל נייעס וועגען א גוט־ווארט פאר אידען צופיקט איבער דער גאנצער וועלט; מען כאפט עס אויף ווי די גרעסטע מציאה.

ליידער אבער איז עס ניט מעהר ווי סענזאציאנעלע שטאף פאר געלע צייטונגען, דאס אידישע פאלק וועט ניט געראטעט ווערען דורך דער אריינמישונג פון א פאאר סאציאליסטען מעגען זיי אויך זיין מיניסטארען, איבערהויפט ווען מען ווייסט נאך ניט ווער עס וועט דעם שלום דיקטירען.

אם אין אני לי, מי לי, ואם לא עכשיו אימתי? אויב ניט מיר אליין, וועט אונז קיינער ניט העלפען און אויב ניט יעצט, איז קיינמאהל ניט!

אויב עס זאל ניט געשעהען קיין נס, און דאס וואלט געווען דער גרעסטער נס וואס גאט האט ווען בעוויזען, אז די אידען זאלען זיך פעראייניגען און שאפען א קאנגרעס און טאקי זאפארט, העכסטענס אין די נעקסטע דריי מאנאטען, דאן קענען מיר אויף גארנישט האפען און מיר מעגען זיין זיכער, אז די מיליאנען אידישע מלחמה־קרבנות וועלען אונז ניט ברענגען די קלענסטע ערלייכטערונג, די וועלט וועט אונז אפילו קיין דאנק זאגען און מיר וועלען פערבלייבען אויף געברענטע צרות ווי ביז יעצט.

טויט שטראף ביי פערצייטיגע אידען

פון משה ליליענבלום.

אין דער תורה זיינען פערשריעבען פיעלע טויט־שטראפען, און זעהר פיעל זיינען דיא הלכות וועלכע זיינען געזאגט געווארען אין דער משנה און אין דעם תלמוד בנוגע צו טויט שטראפען אין אלגעמיין און וועגען דיא סנהדרין און דיא חקריה ודרישה פון דיא עדות בעזאנדערס, אבער גאנץ וועניג זיינען אונז פערבליבען פראטאקאלען וועגען דיא טויט־שטראפען וועלכע זיינען טאקע הורכעפיהרט געווארען אין דער טהאט, אום מיר זאלען קענען וויסען דורך זיי, וויא אזוי האבען זיך טאקע דיא געריכטס־הויזער באמת געפיהרט ווען זיי האבען בעדארפט דורכפיהרען א טויט־אורטהייל.

אזעלכע פראטאקאלען זיינען פאר אונז בעזאנדערס וויכטיג, דערפאר וואס עס איז שווער אין אזא זאך זיך צו פערלאזען אויף דיא שפעטערדיגע הלכות, וועלכע זיינען בלי ספק בענייט געווארען נאך'ן חורבן פון'ם בית־המקדש. און ווי איך האב שוין אויפמערקזאם געמאכט אויף אן אנדער פלאץ (אין מיין מאמר ,,מדרש סופרים''), אז ,,פיעלע דינים האבען דיא לעצטע תלמוידסטען בענייט וועגען דיא קרבנות נאך'ן חורבן און מיר האבען ניט קיין פאקטען אויב דיא כהנים, וועלכע האבען ניט געוואוסט פון די חכמים וואס וועלען זיין נאך זיי און ניט פון זייערע דינים האבען טאקע אזוי די דינים פראקטיצירט''. דאס זעלבע קענען מיר אויך זאגען וועגען די פיעלע הלכות פון טויט שטראף, וועלכע זיינען געזאגט געווארען נאך'ן חורבן אלס הלכה. און ווי עס שיינט זיינען זיי מעהר ניט געווען ווי סברות פון שפעטערדיגע יחידים און צו דער צייט פון'ם בית־המקדש האבען דיא געריכטס־הויזער גאר ניט געהאט קיין שום ידיעה דערפון.

אבער צום בעדויערען, זיינען אונז וויניציג פראטאקאלען וועגען טויט־שטראף פערבליבען אום מיר זאלען קענען אויספיהרליך אורטהיילען וועגען זיי.

פון די ווינציגע אבער וואס זיינען אונז פערבליבען, איז דער ערשטער טויט־משפט פון דער ביבלישער צייט געווען דער משפט פון עכן, דער צווייטער איז געווען דער משפט פון נבות און דער דריטער — דער משפט פון ירמיהו הנביא, וואס האט זיך געענדיגט בערימט וואס מען האט איהם בעפרייט. אבער די צוויי ערשטע משפטים לערנען אונז גאר ניט, ווייל דער משפט פון עכן איז געמכט געווארען על פי גורל און ניט דורך א געריכט, און עס איז אויך מעגליך אז עס איז געטהאן געווארען לויט א קריעגס־געריכט אויפ'ן יסוד פון דעם פאלק'ס הסכמה: ,,כל אשר ימרה את פיך... יומת'' — דער וואס וועט זיך שטעלען דאגעגען זאל געטויט ווערען, און דער משפט פון נבות איז געווען דורך פאלשע עדות און דורך אחאב'ס געריכט וואס איז אהן ספק ניט געווען בעסער וויא דער מלך. נור אין ירמיהו'ס משפט זעהען מיר שוין בעשטימטע ארדנונגען וואס פאסען זיך צו אן עהרליכע געריכט.

ירמיהו איז פערהאפטעט געווארען דערפאר וואס ער האט נביאות געזאגט, אז דער ביתהמקדש וועט האבען דעם זעלבען סוף וויא שילה און ירושלים וועט חרוב ווערען. עס פערשטעהט זיך אז מען האט איהם בעשולדיגט אין פאלשע נביאות זאגען. דיעזער משפט צוקלאפט די מיינונג פון די שפעטערדיגע צדוקים וועלכע האבען געזאגט, אז מיר טאהרען זיך ניט רעכענען מיט קיין זאך אויסער דאס וואס עס איז געשריבען אין דער תורה, — ווייל די תורה איז דאך א גוזר א טויט שטראף פיר דעם פאלשען נביא, ערשט דאן ווען זיין נבואה איז ניט מקוים געווארען און זיין ליגען איז אויפ געצייגט געווארען.

אבער אינטערעסאנטער פון אלעם איז דער משפט אליין. דיא פירשטען פון יהודה זיינען געקומען פון דעם קעניגליכען הויף אין דעם טעמפעל און זיך אוועקגעזעצט ביי דער טיהר פון גאט'ס טהויער צו משפט'ן ירמיהו'ן און דאס שטימט מיט דיא רייד פון דיא חכמים, אז דיא שופטים (אם ווינציגסטען דיא גרויסע סנהדרין) דארפען זיצען אין בית־המקדש בשעת זיי משפט'ן דיני נפשות. די כהנים האבען בעשולדיגט ירמיהו'ן, דער בעשולדיגטער האט זיך פערטהיידיגט, און די ריכטער האבען אנגעפאנגען צו דיסקוטירען וועגען דעם. לויט ווי עס ווערט געזאגט אין משנה — פאנגט מען אן צום ערשטען צו פערטהיידיגען אין דיני נפשות און גון, האבען דיא פערטהיידיגער אנגעהויבען צו זוכען א זכות אויף ירמיהו'ן און געזאגט, אז אויך מיכה המורשתי האט אזוי נביאות געזאגט אין דער צייט פון חזקיהו און דאך האט מען איהם ניט געטויטעט. יעדעס פאלק, איידער עס בעשטימט פיר זיך געזעצען וועגען יעדער געגענשטאנד, איז זיך סומך מיט זיינע משפטים אויפ'ן מנהג ווי ער איז פראקטיצירט געווארען פריהער, און אט האבען די שופטים א גרויסע פאסירונג וועלכע איז פארגעקומען אין דער צייט פון חזקיהו וואס צייגט אויף אז מ'דארף דעם נביא ניט טויטען. נאך דיא פערטהיידיגער קומען דיא פראקוראַרען, וועלכע ברענגען אן אומגעקעהרטע פאסירונג, אז יהוקים האט געטויטעט אוריהו הנביא צוליעב אזא נבואה ווי ירמיהו'ס און אזוי ווי דאס האט דאך אויך פאסירט, דארף מען דעריבער דעם נביא טוידטען. דיא פערטהיידיגער און בעשולדיגער פערלאזען זיך ביידע אויף פאסירונגען, וועלכע זיינען פארגעקומען, אויפ'ן קראפט פון דעם מנהג, און דעריבער איז פאר זיי ניט פאראן קיין שום אונטערשיעד צווישען דעם אויפריכטיגען מלך חזקיהו און צווישען דעם שלעכטען מלך יהוקים, פארגעקומען איז אזוי און אזוי, און דעריבער — איז אזוי די הלכה.

די ווינציגע פערצייכנונגען פון דיא דיני נפשות אין משנה און אין תלמוד, קלעהרען כעמט ווי גאר ניט אויף וויא אזוי די פראצעסען פון די טויט־שטראפען, האבען זיך צו יענער צייט געפיהרט. אבער אינטערעסאנט איז, אז כמעט אלע טויט שטראפען וואס ווערען דערמאהנט אין משנה און אין תלמוד וויא פאקטען — זיינען פארגעקומען ניט לויט דער הלכה, דאס הייסט, אונגעזעצליך.

דער ערשטער משפט איז אהן צווייפעל געווען אויף דעם מענשען, וואס איז אין דער צייט פון דער העלעניסטישער פעריאדע אין פאלעסטינא געריטען אום שבת. אבער דער תלמוד זאגט אויף דעם אליין: ,,לא מפני שראוי לכך, אלא מפני שהשעה צריכה לכך'', ניט דערפאר וואס ער האט עס פערדיענט, נור דערפאר וואס די צייט האט עס געפאדערט.

דער צווייטער משפט איז געווען אויף די מכשפות וואס שמעון בן שטח האט אויפגעהאנגען. מיר קענען איהם אבער ניט בעשולדיגען דערפאר לויט דעם בעגריף וואס מיר האבען היינטיגע צייטען וועגען אזעלכע זאכען, אבער אונזערע חכמים אליין האבען וועגען דעם געזאגט מיט א צייט שפעטער: ''אכציג פרויען האט ער אויפגעהאנגען און מען משפט ניט קיין צוויי מענשען אין איין טאג''. און דעריבער האבען זיי בעשלאסען אז דאס איז פארגעקומען אונגעזעצליך.

דער דריטער משפט איז דער וואס עס ווערט געבראכט אין דער ברייתא וועגען א מענשען וואס איז פער'משפט געווארען צום טויט, און לויט ווי דער תלמוד ערקלעהרט דארטען, האבען נאך'ן גמר־דין די עדות פיר זיך צוריקגעצויגען פון זייער עדות־זאגען. פון דעם ספור וואס עס ווערט דארטען געבראכט אין רש''י — א ספור וועלכער איז אויך בעגרינדעט אין ירושלמי — איז צו זעהן, אז דער געמשפט'ער איז געווען דער זוהן פון שמעון בן שטח, און איז אומזיסט געטויטעט געווארען אין דער צייט וואס די סנהדרין וועלכע האבען איהם צום טויט פעראורטהיילט האבען געוואוסט נאך'ן גמר־דין גרונד פון א מאדערנער פארמאליטעט, האבען זיי בעשלאסען אז אזוי ווי דער משפט איז שוין ארויסגעגעבען געווארען זאל מען איהם ניט צוריקקעהרען, נור מען זאל איהם הרג'ענען און דיא שולד זאל פאלען אויף די עדות. ווי עס ווייזט אויס, איז דיעזע זאך געווען קשה אויף ביי דעם בעל הברייתא און ער האט ניט געוואגט דאס אפען ארויסצוזאגען, ביז דיא אמוראים זיינען געקומען און אויפגעדעקט דיעזען סוד. עס איז א וואונדער אז אפילו נאך דעם וויא זיי האבען געזעהען, אז לויט אזעלכע פארמאליטעטען איז פערגאסען געווארען אונשולדיגע בלוט, האבען זיי ניט בעשלאסען זיי מבטל צו זיין. אפילו לויט דער מיינונג פון מאנכע פארשער איז דיעזע געשיכטע געווען א יסוד צו די רעד פון שמעון בן שטח, אז ,,מען זאל זעהר שטארק אויספארשען די עדות'', אבער ווער פערשטעהט עס דען ניט, אז בשעת מיר האבען צו טהאן מיט פאלשע עדות קענען מיר זיך פיעל ניט פערלאזען אויף א נאכפארשונג.

דער פיערטער משפט איז געווען אויף א פאלשען עדות וואס יהודה בן טבאי האט געטויטעט און וועגען וועלכען שמעון בן שטח האט איהם אויסגערעדט אז ער האט אונשולדיג בלוט פערגאסען און יהודה בן טבאי אליין האט אויף דערויף חרטה געהאט אלע זיינע יאהרען.

דער פינפטער משפט איז געווען אויף א כהן'ס א טאכטער וואס מען האט זיא פערברענט און ווי דער תלמוד זאגט, איז דאס געריכט פון יענער צייט ניט געווען קיין פעראנטווארטליכעס.

אויף דיעזע אלע טויט־שטראפען זאגט דער תלמוד אליין עדות אז זיי זיינען אומגעזעצליכע געווען, אבער עס איז פאראן נאך א זעקסטער משפט, וועגען וועלכען דער תלמוד האט קיין צווייפעל ניט אבער פון א געוויסער שטעלע איז צו זעהן, אז אויך וועגען דיעזען משפט האט דער אנגעקלאגטער געהאט גרונד זיך צו פערטהיידיגען. אין א שטעלע פונ'ם תלמוד ווערט דערצעהלט, אז אן אונבעקאנטער מאן פון לוד איז געבראכט געווארען צום בית דין און איז פערשטיינט געווארען אויף דער זינד פון מיסיאנערסטווא, אבער אין איין שטעלע האבען דיא חכמים געזאגט, אז ער איז געווען אן אידיאט און מען קען פון איהם קיין ראיה ניט ברענגען.

זעהר שעהן האבען זיך אויסגעדריקט ר' טרפון און ר' עקיבא: ,,ווען מיר זאלען געווען זיין צווישען דיא סנהדרין, וואלט קיינמאל קיין מענש ניט געטויטעט געווארען'', און ווען זיי זאלען ניט געווען זאגען קיין אנדער זאך אויסער דיעזע, וואלט עס אויך געווען גענוג זיי זאלען זיך פערדיענען אייביגע כבוד.

אוים דעם העברעאישען
פון י. ספיוואק.

דער ביענשטאק

מיר נעהמען ארויס פון ''דזשואיש קראניקעל'' פאלגענדען בעריכט וועלכער איז וויכטיג אין איצטיגער צייט.

''מר. סטעפען גרעהעם, ווען ער האט גערעדט אויף א מיטינג אין טעכניקעל קאלעדזש, ברעדפארד, שבת אבענד איז געפרעגט געווארען איניגע פראגען בנוגע דער אידען שטעלונג פון דער רוסישער רעגיערונג צו דער אידען פראגע און אויך וועגען דעם וואס ער האט איינינגע מאהל געשריבען וועגען דער לאגע פון די אידען אין רוסלאנד.

די פראגע שטעלער זיינען געווען:

רעוו. י. ליווינגסטאן, פון דער ברעדפארד אידישער קאנגרעגיישאן, מר. דזשייקאב מאזער, לארד מעיאר פון ברעדפארד פון 1910 ביז 1911, א פראמינענטער פערזאן אין דער ציוניסטישער בעוועגונג, געהאט די זכיה צו זיין דעקארירט פון דייטשען קייזער ווען יענער איז נאך געווען אן אנשטענדיגער מענש... — און פון דאקטאר ארטשיבאלד דאפף.

ענטפערענדיג אויף דער פראגע פון דאקטאר דאפף, וואס וועט זיין די צוקונפטיגע שטעלונג פון דער רוסישער רעגיערונג צו די אידען, האט מר. גרעהעם געזאגט, דאס דער איד ווערט בעטראכטעט אין רוסלאנד פונקט ווי א טערק, דאס הייסט ער ווערט אריין גערעכענט צווישען די ניט קריסטען צווישען געצענדינער, אזוי ווענינגסטענס קוקט אויף איהם דער בויער, דער מוזשיק. — עס איז זעהר שווער — האט מר. גרעהעם צוגעלעגט, צו מאכען הארמאנירען דאס קריסטענטהום פון דעם בויער מיט'ן פערפאלגען די אידען. די ביידע זאכען שטימען ניט, ווען א רוסישער קריסט אטאקירט א אידען זאג איך אז דאס איז ניט קריסטליך.

וואס אנבעלאנגט דער צוקונפט פון די אידען איז עס געווים זעהר א שווערע פראבלעמע.

געבענדיג פוילען אונאבהענגיגקייט אדער אויטאנאמיע מיינט עס וואהרשיינליך אויך נייע רעכטע פאר אידען. ער רעכנעט דאס אידען וואלטען געדארפט קרייגען רעכטע צו בילדונג. ער רעכנעט אויך דאס אידען וואלטען געדארפט פארמולירען א פאזיטיווע פראגראמע פון זייערע פאדערונגען און דיעזע פראגראמע פארלעגען פאר דער רוסישער רעגיערונג.

פיעלע אידען וואס האבען געארבייט אין ענגלאנד געגען רוסלאנד האבען, לויט זיין מיינונג, געבראכט פיעל שאדען צו די אידען אין רוסלאנד.

מר. גרעהעם האט דאן געזאגט דאס ער האט תמיד פארגעשלאגען זיינע דיענסטע צו די אידען צו העלפען זיי צו בעקומען די רעכטע וועלכע קומט זיי.

מר. מאזער האט דאן פארגעלעזען אן אויסצוג וועלכען מר. זאנגוויל האט געבראכט פון גרעהעם'ס שריפטען בנוגע דעם ביילים פראצעס, און האט איהם געפרעגט אויב ער האט יא אדער ניט געשריבען דאס וואס זאנגוויל האט ציטירט.

מר. גרעהעם האט אויף דעם געענטפערט, אז דאס וואס זאנגוויל האט ציטירט איז געווען א טהייל פון אן אויסצוג פון אן ארטיקעל וועלכען ער האט פערעפענטליכט אין דעם ענגלישען ''רעוויו'' און ווער עס וויל פערשטעהן וואס ער האט געשריבען מוז לעזען דעם גאנצען ארטיקעל. יענער ארטיקעל איז פערעפענטליכט געווארען מיט'ן צוועק צו העלפען דער אידישער פראגע און עס איז דורכגעלאזען געווארען ביי דעם אייגענטהימער פון דעם זשורנאל וועלכער איז א פראמינענטער איד.

מר. גרעהעם האט אבגעלייקענט אז ער זאל האבען ערקלעהרט אז ביילים איז שולדיג געווען אין דעם פערברעכען פאר וועלכען ער איז פריי געשפראכען געווארען.

ער גלויבט ניט דאס ביילים איז שולדיג געווען אפילו אין קלענסטען זינען. ער איז אבער אהנע צווייפעל געווען פערמישט אין דער געשיכטע.

דער רעוו. י. ליווינגסטאן האט איהם געפרעגט ווי אזוי שטימט די ערקלעהרונג וואס ער האט געמאכט אז די אידען מיידען אוים מיליטערישע דיענסט מיט דעם פאקט דאס 4 הונדערט טויזענד אידען שלאגען זיך אין דער ארמיי און 205 האבען געקראגען אויסצייכנונגס מעדאלען. ער האט איהם אויך געפרעגט צו וואלט עס ניט געווען יושרדיג מצד פון דער רוסישער רעגיערונג אז קרובים פון פערוואונדעטע סאלדאטען זאלען זיין ערלויבט צו קומען מבקר חולה זיין כאטש זיי געפינען זיך אין אן האספיטאל וועלכער איז אויסער דעם תחום המושב.

מר. גרעהעם האט אבגעלייקענט אז ער האט ווען עס איז בעהויפטעט אז די אידען מיידען אוים מיליטערישע דיענסט. ער האט קיין מאהל ניט, זאגט ער, געברויכט דאס ווארט אויסמיידען. ער האט אויך צוגעגעבען דאס עס עקזיסטירט א תחום אפילו אין מלחמה צייט. ער האט אויך צוגעגעבען דאס מען האט אידען ניט אריינגעלאזען אין האספיטעלער אויסער דעם תחום. עס איז פאר איהם א נייעס צו הערען דאס 205 אידען האבען געקראגען אויסצייכנונגען. ער האט געהערט בלויז פון איין פאלל. ער דענקט דאס די צאהל 205 איז ניט ריכטיג — —

צו בעווייזען ווי ווייט אמת די ווערטער פון דיעזען ענגלישען אנטיסעמיט זיינען, ציטירט דער קראניקעל, די ''דזשואיש וואירלד'' וועלכע צווישען אנדערען, זאגט, 'עס איז ניט אמת גרעהעמס בעהויפטונג דאס ''זיין ארטיקעל איז דורכגעלאזען געווארען ביי דעם אייגענטהימער פון דעם ''ענגליש רעוויו'' וועלכער איז א פראמינענטער איד''. דער אמת איז דאס בלויז איין איד, סער אלפרעד מאנד, האלט שערס אין דער קאמפאניע וועלכע גיט ארויס דעם ''ענגליש רעוויו'' און דיעזער איד האט אבסאלוט גאר ניט צו טהאן מיט דער רעדאקציאנעלער אבטהיילונג''.

* * *

די רעדאקציאן פון ''פיהרער'' פון פרייטאג, דערצעהלענדיג וועגען א פראנצויז א דיכטער און א פילאזאף וועלכער איז ערשט געקומען קיין אמעריקא און זאגט אז דער איבער מענש איז ניטא און וועט ניט זיין סיידען עס וועט געשאפען ווערען די איבערפרוי, מאכט זי איהר פירוש וועגען דעם און זאגט אז די צייט אין וועלכער מיר לעבען איז מארנע, דול און משוגע.

אז מיר זוכען ניט דאס וואס איז גוט, קלוג, פיין, עדעל אדער מאראליש, מיר זוכען ניט דאס וואס איז נוצליך און מאכט דאס לעבען בעסער און אינטערעסאנטער ניין, דאס זוכען מיר היינטיגע צייטען ניט.

וואס דען זוכען מיר? מיר זוכען דאס וואס איז ניי!

מעג די אלטע מאדע אדער מיינונג, אדער אידעע זיין פיעל קלוגער און לאגישער אדער שעהנער מוז זי מאכען פלאץ פאר דער נייער ווייל די נייע איז — ניי!

און אנשטאט, זאגט די רעדאקציאן, צו זוכען איבער מענשען אדער איבער פרויען, דארף מען אז דער מאן זאל ניט זיין קיין אונטערמאן און די פרוי זאל ניט זיין קיין אונטערפרו. דאס זיי דארפ זיין נאטירליך.

ריינע נאטירליכע מענשליכע מענש וועט שוין גוט זיין, פיעל בעסער יעדע פאלס ווי מיט איבער מענשען אדער מי איבער פרויען.

דער קינפטיגער קאנגרעס און די אידען

אונטער דעם נאמען איז אין ,,דזיען'' אבגעדרוקט א לייט ארטיקעל, אין וועלכען די צייטונג זאגט ארויס איהר מורא פאר דעם אנטהייל פון די אידען אין דעם קינפטיגען פריעדענס קאנגרעס, וואס דארף פארקומען, ווען די מלחמה וועט זיך ענדיגען. דער ,,דזיען'' איז זיכער, אז נאך דער שטארקער אגיטאציע פון די צייטונגען, וואס ,,דיענען'' די אידען און דיא צוויי ,,פעסטונגען'', וואס די אידען בעזיצען אין אייראפא — די בענק און דיא פרעסע — וועלען זיי געווים דערגרייכען זייער ציעל, און זייער אנטהייל אין קינפטיגען קאנגרעס איז געזיכערט.

אין וואס פאר א הינזיכט קאן די אידען פראגע דיענען פאר א טהעמא פון אינטערנאציאנאלע וכוחים און אונטערהאנדלונגען

דער ,,דזיען'' ענטפערט דערויף:

,,אויב מען זאל נעהמען אין אכט, אז אין אלע לענדער פון אייראפא האבען די אידען גלייכע רעכט דערפאר, ווייל זיי געפינען זיך דארט אין א קליינער צאהל און זיי ווירקען נישט אויף די וואגשאלען פון אינערליכען מלוכה־לעבען, אז נאר אין רוסלאנד ווערען זיי בעגרענעצט, ווייל זיי זיינען דא אין א גרויסער צאהל, — מוזען מיר קומען צום בעשלוס, אז די שטרעבונג אוועקצושטעלען די אידען־פראגע אויפ'ן קינפטיגען פעלקער־קאנגרעס קאן נאר בעריהרען די אינערליכע בעציהונגען אין רוסלאנד, איבערהויפט אין קעניגרייך פוילען.

,,אויב די אידען מיינען, — שרייבט ווייטער דער ''דזיען'', אז די פראגע פון זייערע רעכטע אין רוסלאנד דארף אויך בעטראכט ווערען דורך די פארשטעהער פון די מלוכות, אזוי גוט ווי די פוילען פראגע, האבען זיי א גראבען טעות, שוין צוליעב דער איינפאכער סבה, וואס פוילען אלס א לאנד, אלס א טעריטאריע, אלס א היסטאריש פאל, געפינענדיג זיך היינט אונטער דער הערשאפט פון דריי אייראפעאישע מלוכות, דארף ווערען — לויט'ן צוזאג פון דעם בעוואוסטען אויפרוף און די אויסגעדריקטע סימפאטיעס פון די גרויסע מלוכות — א בעזונדער נייע א גאניזם, און נאך'ן אבשניידען די פויליש געגענדען פון עסטהייך און דייטשלאנד מ עס ווערען ביים רעגולירען די נייע קארט פון אייראפא א טהעמא פון אונטערהאנ לונגען צווישען די צדדים, וואס וועל שליעסען שלום און נייע פערבאנדען אויפ גרונד פון די טעריטאריאלע ענדערונגען.

,,די אידען אבער זיינען אנ'עמיגראציאנס פאלק — אהן א טעריטאריע, א די אידען־פראגע טראגט דעריבער א גאנ אנדערען כאראקטער. זי פאדערט אבער ווי מיר האבען שוין מאהל אנגעוויזן ווי אמישנעלסטע ענטשיידונג דורך אבשאפען די וואהן־בעגרענצונגען, פע קעהרט גאר, מען דארף ארבייטען אין דע ריכטונג צו שאפען זיי די פרייהייט זי צו בעוועגען. כדי אויסצומיידען זייער צ פיעל אנזאמלען זיך אויף איין ארט, וואס עס פערגרעסערט נאר זייער ארימקייט.

דער ,,דזיען'' ווייזט אויס, האט שוי חרטה אויף זיין פריהערדיגען פלאן ארי בערצושיקען דאס ביסעלע פוילישע אידע קיין סיביר, דארט איז צו קאלט... ע גיעט אונז א ווארעמען לאנד — פאלעסטינא.

,,אנ'אנדערן פונקט — זאגט ער — אי דא אין דער אידען־פראגע וועלכער ווע דירעקט בעריהרט ווערען אויף די קינפטיגע דעבאטען פון קאנגרעס — דאס אי די פראגע פון'ם אידענטהום אין פאלעסטינא.

,,דאס וועט שוין זיין א אינטערנאציאנאלע פראגע, און דא דארפען די אידע בעקומען געוויסע פריווילעגיעס אין זייע היסטארישער נעסט, אויב דאס וועט נא נישט זיין געגען די אביזכטען פון אייראפא בנוגע דער קינפטיגער איינארדנונ פון היילינגען לאנד, בעת מען וועט ליקווידירען די מאכט פון טערקיי''.

(,,היינט'')